

УДК 336.73

Осадець О.М.*здобувач кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича***Швец Н.Р.***доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

КРЕДИТНІ СПІЛКИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу проблем функціонування кредитних спілок в Україні. Зроблено аналіз практичних аспектів діяльності та розглянуті тенденції розвитку вітчизняних кредитних спілок. Узагальнені висновки про фінансово-кредитний потенціал функціонуючих кредитних спілок України.

Ключові слова: кредитна спілка, динаміка зміни кількості членів кредитної спілки, структура активів кредитної спілки, структура кредитного портфеля, фінансово-кредитний потенціал.

Осадець А.Н., Швец Н.Р. КРЕДИТНЫЕ СОЮЗЫ НА РЫНКЕ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ

Статья посвящена анализу проблем функционирования кредитных союзов в Украине. Сделан анализ практических аспектов деятельности и рассмотрены тенденции развития отечественных кредитных союзов. Обобщены выводы о финансово-кредитный потенциал функционирующих кредитных союзов Украины.

Ключевые слова: кредитный союз, динамика изменения количества членов кредитного союза, структура активов кредитного союза, структура кредитного портфеля, финансово-кредитный потенциал.

Osadets O.M., Shvets N.R. CREDIT UNIONS IN THE FINANCIAL SERVICES UKRAINE

The article analyzes the problems of the credit unions in Ukraine. The analysis and the practical aspects of the tendencies of local credit unions. Findings on financial and lending capacity of credit unions operating in Ukraine.

Keywords: credit union, dynamics of the number of the credit union, structure of assets of the credit union, structure of the loan portfolio, financial and credit capacity.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування фінансового сектора економіки залежить від успішної діяльності всіх його учасників. Саме тому розвиток ринку фінансових послуг України об'єктивно потребує існування в його інституційній структурі розгалуженої системи фінансових посередників. Для забезпечення рівних можливостей доступу до фінансових послуг посередники повинні задовольняти потреби різних споживачів.

Важливо розвивати як банківські інститути, так і небанківські фінансові установи різних видів, для того, щоб забезпечити повноцінне функціонування фінансової інфраструктури, яке буде слугувати запорукою економічного зросту.

Серед різноманітних видів небанківських фінансових посередників, найефективнішим посередником для вирішення фінансових проблем населення в наш час є кредитна спілка. На сьогодні в Україні її можна розглядати, як один з оптимальних способів організації та виховання господарської активності та ініціативи.

Проблеми функціонування кредитних спілок набули більшого загострення в умовах фінансової кризи. Ці аспекти визначають необхідність та актуальність дослідження проблем сучасного стану й подальшого розвитку кредитних спілок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях вітчизняних науковців проблеми діяльності кредитних спілок розглядаються з різних позицій. Заслужують на увагу праці таких дослідників, як Бедринець М. Д., Коцовська Р. Р., Манилич М. І., Ніколаєв Є. Б., Стадник А. А., Хоменко О. О., Чижевська М. Б.. У наведених працях досліджуються окремі проблеми розвитку кредитних спілок, окреслюються можливі сфери їхньої діяльності з метою підвищення ефективності роботи окремих груп суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Невивченими залишаються питання, які нині є важливими, а саме: необхідно обґрунтувати сутність кредитних спілок не тільки з позицій кооперативної природи, а й із позицій визнання їх фінансовими установами небанківської системи; проаналізувати сучасний стан кредитних спілок та перспективи їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з відмітних ознак розвинутої кредитної системи ринкового типу є різноманіття фінансових структур, що входять в неї. В економічно розвинених країнах разом з великими транснаціональними банками в кредитній системі представлені і установи дрібного кредиту, так звані кредитні кооперативи або ж кредитні спілки, що є структурними одиницями кредитної кооперації.

Кредитна спілка характеризується вузькою спеціалізацією щодо можливих напрямів використання заощаджених фінансових ресурсів. Звідси – неприбутковість кредитних спілок, діяльність яких спрямована не на отримання прибутку, а на надання кредитних та ощадних послуг тільки власним учасникам. Отримані в результаті надання позичок кошти становлять дохід кредитної спілки, який і спрямовується на формування фондів та нарахування відсотків згідно сум внесків її членів. Кредитна спілка об'єднує людей, які бажають допомогти один одному, і, допомагаючи іншим, вони тим самим допомагають собі. Тобто самопомога як принцип діяльності кредитної спілки наповнюється певним фінансовим змістом. При цьому важливо, що кредитна спілка самостійно визначає свою політику, головну роль відіграє правління, яке обране членами кредитної спілки, хоча виключне право прийняття основних рішень належить всім її членам [3].

Проаналізуємо загальні показники діяльності кредитних спілок в Україні [10; 11]. Членами Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС) станом на 01.10.2013 року є 143 кредитні спілки, які об'єднують півмільйона осіб та охоплюють всі регіони України (рис. 1).

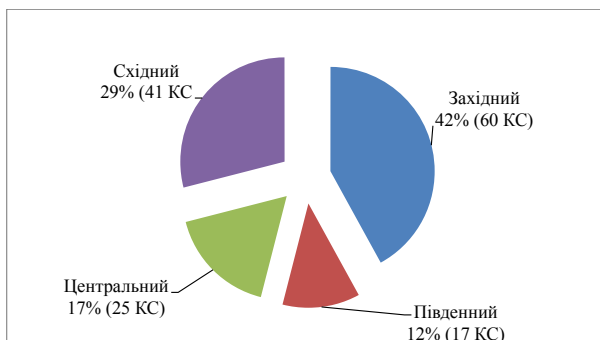

Рис. 1. Регіональна структура членів Всеукраїнської асоціації кредитних спілок

Кредитні спілки об'єднують близько 500 тис. українців, з них :

- 121, 4 тисячі мають діючі кредитні договори;
- 27,4 тисячі мають внески (вклади) на депозитних рахунках.

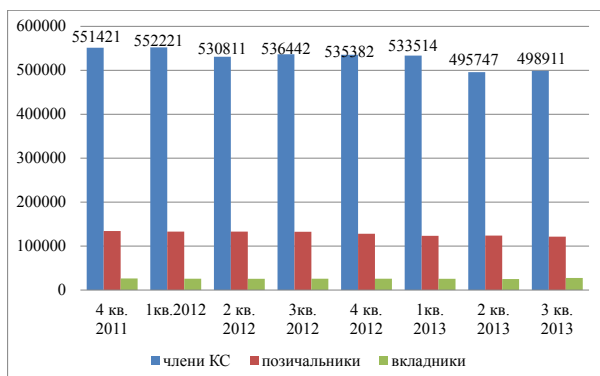

Рис. 2. Динаміка зміни кількості членів кредитних спілок України

Протягом III кварталу 2013 року (у порівнянні з III кварталом цього ж року) в кредитних спілках збільшилася кількість вкладників – на 9,6%, а порівняно з аналогічним періодом 2012 року – 7%.

Водночас спілки надають перевагу позичальникам з позитивною кредитною історією та потенційно високою платоспроможністю, що зменшує рівень кредитних ризиків. Крім того, цей підхід дозволяє збільшити розмір виданих кредитів. Однак, як наслідок такої політики, у спілках стало менше позичальників на 2% порівняно з попереднім періодом.

За даними Всеукраїнської асоціації кредитних спілок, найбільшу кількість людей – 239,43 тис. (48%) обслуговує 12 кредитних спілок – членів ВАКС, що становить 9% від загальної кількості членів ВАКС. При цьому найчисельніша група спілок – 64 (де від 1 тис. – 5 тис. осіб) обслуговує 29% від загальної кількості осіб. 15 кредитних спілок з кількістю членів від 5 – 10 тис. осіб обслуговує 18% осіб членів кредитних спілок. І лише 5% членів ВАКС обслуговує 52 кредитні спілки – в яких кількість членів становить до 1 тис. осіб. (табл. 1).

За підсумками 9 місяців 2013 р. активи кредитних спілок зросли на 10,8% (до 1 млрд. грн.). Це відбулося за рахунок того, що кредитні спілки збільшили обсяги кредитування в 2013 році на 8% порівняно з 2012 р. (рис. 3).

Зростання активів кредитних спілок також відбулося за рахунок спрямування коштів у високоліквідні активи, а саме короткострокових фінансових інвестицій.

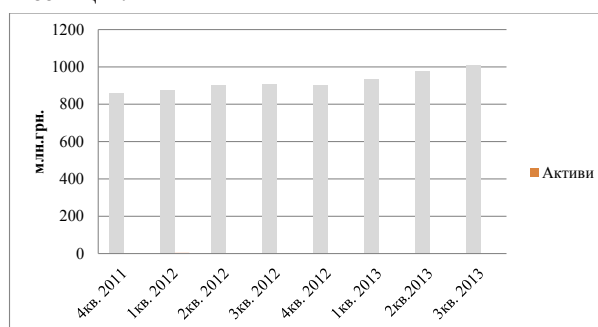

Рис. 3 Динаміка зміни обсягу загальних активів КС України

Станом на 01.10.2013 р. структура активів кредитних спілок становить: (рис. 4):

- 82,6% кредитний портфель;
- 4,1% фінансові інвестиції;
- 6,7% грошові кошти;
- 3,7% основні засоби;
- 2,3% капітальні інвестиції.

Незважаючи на зменшення кількості позичальників, за 9 місяців 2013 р. кредитні спілки видали кредитів на суму 867,5 млн. грн.

Зростання кредитного обороту призвело до збільшення кредитного портфеля. За січень-вересень 2013 р. його обсяг виріс на 10% (82,6 млн. грн.) – до 906,3 млн. грн.. Порівняно з аналогічним періодом попереднього року кредитний портфель зріс на 7,5% (рис. 5).

Найбільшу частину кредитів (52,7%) спілки продовжують видавати на термін від 3-12 місяців, проте значна частина припадає на довгострокові кредити (понад 12 місяців) – 46,3%. Незначну частку кредитного портфеля – 1% (9,2 млн. грн.) складають кредити, надані на короткостроковий термін (до 3 місяців).

Таблиця 1

Структура КС – членів ВАКС за кількістю членів

Кількість осіб	Кредитні спілки	% від загальної кількості КС – членів ВАКС	Кількість членів КС	% від загальної кількості членів КС	Активи, млн. грн.	% від загальної суми активів
До 1 тис.	52	36	26915	5	120,3	10
Від 1- 5 тис.	64	45	143854	29	306,3	29
Від 5- 10 тис.	15	10	88712	18	221,3	21
Понад 10 тис.	12	9	239430	48	359,4	40
Разом	143	100	498911	100	1007,3	100

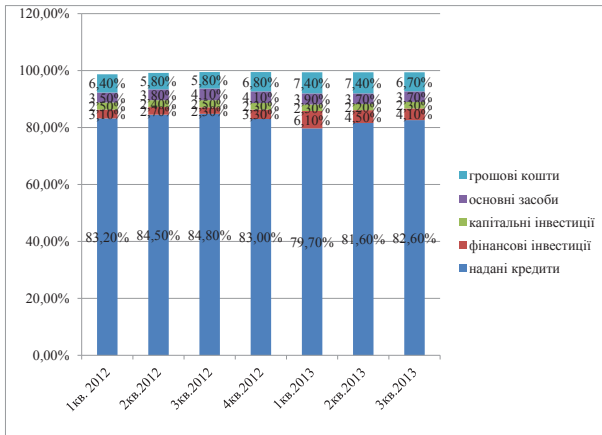

Рис. 4. Структура активів кредитних спілок України

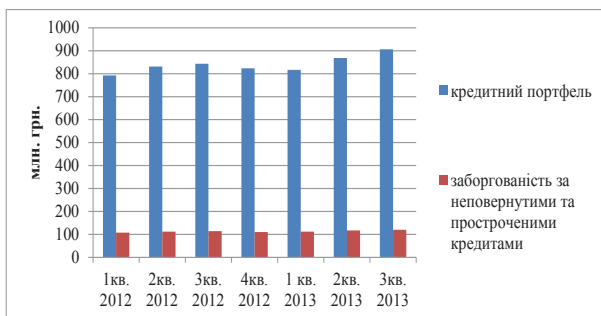

Рис. 5. Динаміка обсягів кредитного портфеля та заборгованості за неповернутими й простроченими кредитами кредитних спілок України

Як і раніше, населення позичає на споживчі потреби: придбання техніки для дому, оплата навчання, відпочинок. Питома вага споживчих кредитів складає понад 62,2% (564,1 млн. грн.) всього кредитного портфеля (рис. 6).

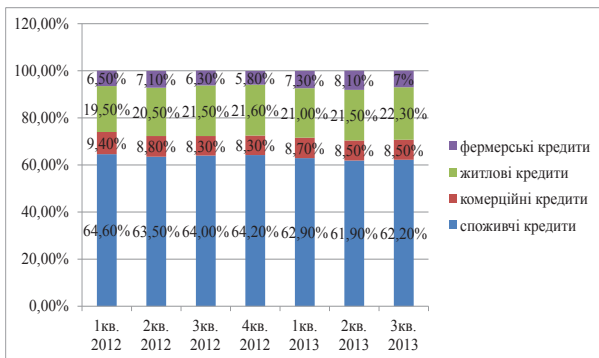

Рис. 6. Структура кредитного портфеля кредитних спілок України

Також кредитні спілки сформували резерв забезпечення покриття втрат від неповернутих позичок у повному обсязі.

У структурі заборгованості все ще переважають неповернені кредити терміном понад 12 місяців, питома вага яких складає 55% (66 млн. грн.). Значну частку заборгованості за неповернутими та простроченими кредитами, а саме 22% (26 млн. грн.) складають прострочені кредити до 3 місяців. Простроченість по кредитах від 3-6 місяців і від 6-12 місяців складала 11% (13 млн. грн.) та 12% (14 млн. грн.) відповідно (рис. 7).

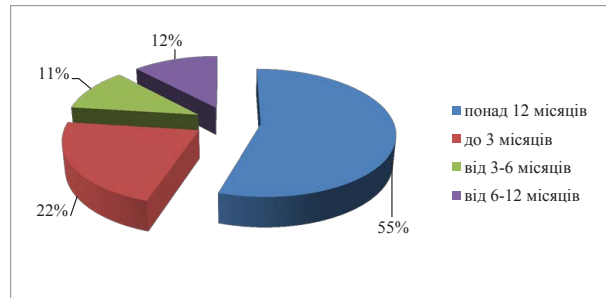

Рис. 7. Структура заборгованості за неповернутими та простроченими кредитами кредитних спілок України

Кредитні спілки в 2013 році акумулювали 665 млн. грн., що на 7,5% більше порівняно з 2012 роком. Середня сума вкладу одного вкладника протягом року зросла 4,3% та складала 24 тис. грн. Депозитний портфель кредитних спілок склав 645,7 млн. грн.

Основну частку депозитного портфеля займають довгострокові вклади – 62%, середньострокові вклади – 33,4%, короткострокові – 2,5% (рис. 8).

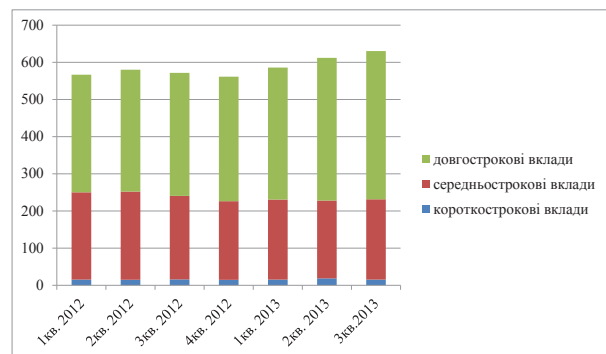

Рис. 8. Динаміка зміни структури депозитного портфеля кредитних спілок України

Важливо звернути увагу на те, що капітал кредитних спілок за 2013 р. зріс на 28,5 млн. грн., і становив 296,2 млн. грн., що на 12,2% більше за 2012 р.

Також за 2013 р. кредитні спілки збільшили свій резервний капітал на 22,9 млн. грн., що склав 64,7% від загального обсягу капіталу (рис. 9).

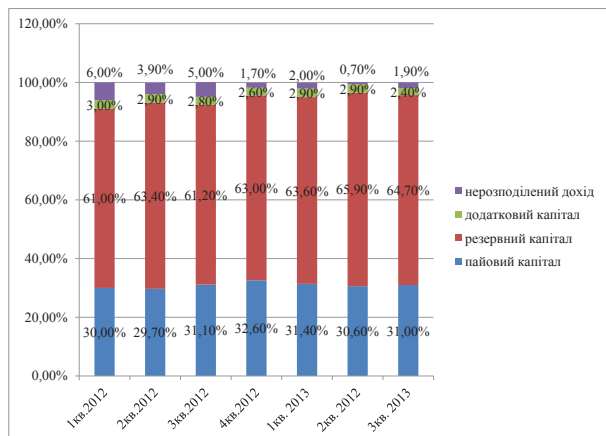

Рис. 9. Динаміка та структура капіталу кредитних спілок України

Таким чином, кредитні спілки за 2013 р. підвищили ефективність своєї діяльності на ринку фінансових послуг України. В першу чергу це зумовлено зростан-

ням активів, депозитного портфеля, кредитного портфеля та капіталу. Водночас спілки, надаючи перевагу позичальникам з позитивною кредитною історією та високою платоспроможністю, зменшували рівень кредитних ризиків. Крім того, такий підхід дозволив збільшити розмір кредиту, що надається. Також спілки проводили зважену кредитно-депозитну політику, про що свідчить відсоток довгострокових вкладів – 62% депозитного портфеля, у той час як довгострокові кредити займають 46% кредитного портфеля. Це забезпечує платоспроможність і фінансову рівновагу на ринку. Кредитні спілки підвищують капіталізацію та зменшують ризики в діяльності спілок за рахунок зростання капіталу та його складових, а саме резервування активів за рахунок власного капіталу. Такий підхід до роботи зі сторони кредитних спілок забезпечує їм високу надійність й якість надання фінансових послуг на фінансовому ринку України.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, фінансово-кредитний потенціал ефективно функціонуючих кредитних спілок є досить значним.

Проте існує чимало проблем розвитку та функціонування кредитних спілок, серед найважливіших варто назвати такі:

- недостатній для належного виконання їх зобов'язань перед членами рівень капіталізації;

- відсутність діючої інфраструктури фінансової й технічної підтримки ефективної діяльності кредитних спілок;

- відсутність ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, у тому числі системи гарантування вкладів;

- існування значної кількості кредитних спілок, що у своїй діяльності не дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху й вимог щодо захисту прав їх членів.

Для комплексного вирішення питань, які гостро постали перед кредитними спілками, необхідно:

- запровадити на державному й регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок;

- створити систему страхування/гарантування вкладів від фінансових ризиків;

- ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що надасть можливість знизити частку прострочених і неповернених позик;

- прискорити процес формування потужних асоціацій, діяльність яких сприятиме розробці й запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності, піднесенню іміджу й довіри до кредитних спілок;

- визначити одним із пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції формування єдиної саморегульованої організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації спілок;

- запровадити жорсткішу систему нагляду й контролю дотримання й виконання основних показників діяльності кредитних спілок; у разі невиконання встановлених нормативів і небажання усунути недоліки запроваджувати санкції та відкривати процедуру поглинання потужнішими спілками, що приведе до природного укрупнення спілок та підвищення їх конкурентоспроможності в майбутньому;

- сформувати установи сервісної інфраструктури, які повинні надавати послуги кредитним спілкам і об'єднаним кредитним спілкам у сфері навчання, консультаційного супроводження, інформаційних технологій, організації доступу до кредитних історій позичальників, мінімізації фінансових ризиків, аудиту, управління ліквідністю.

Підбиваючи підсумок, можна стверджувати, що одним із основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів та якнайшвидше усунення суперечливих моментів у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кредитних спілок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брусовська К. І. Стан та особливості розвитку кредитних спілок України / К. І. Брусовська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 7. – С. 90-95.
2. Бедринець М. Д. Кредитні спілки в системі фінансового забезпечення діяльності малого бізнесу / М. Д. Бедринець // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 149-156.
3. Коцовська Р. Р. Кредитна спілка – ефективна кооперативна установа парабанківської системи / Р. Р. Коцовська // Регіональна економіка. – 2003. – № 2. – С. 154-159.
4. Ніколаєв Є. Б. Підвищення ролі небанківських фінансово-кредитних установ / Є. Б. Ніколаєв // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 107-114.
5. Хоменко О. О. Кредитні спілки – важлива складова економіки України / О. О. Хоменко // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 5. – С. 23-28.
6. Чижевська М. Б. Кредитна кооперація на ринку споживчого кредитування / М. Б. Чижевська // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 1. – С. 30-33.
7. Оленчик А. Я. Система кредитних спілок України: сучасний стан та можливі виклики / А. Я. Оленчик // Вісник кредитної кооперації. – 2007. – № 10. – С. 26-33.
8. Брусовська К. І. Стан та особливості розвитку кредитних спілок України / К. І. Брусовська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 7. – С. 90-95.
9. Результати розвитку ринку небанківських фінансових послуг України за 9 місяців 2013 року [Електронний ресурс] // Аналітичний звіт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
10. Офіційний інтернет-сайт Всеукраїнської асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vaks.org.ua>.
11. Офіційний інтернет-сайт Національної асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcu.kiev.ua>.